

ПРОЕКТ

ВИСНОВОК

щодо проекту Закону України про свободу підприємницької (економічної) діяльності домогосподарств (реєстр. № 8143)

Відповідно до статті 16 Закону України «Про комітети Верховної Ради України» та доручення Голови Верховної Ради України Стефанчука Р.О. від 09 лютого 2026 року Комітет Верховної Ради України з питань соціальної політики та захисту прав ветеранів на своєму засіданні 18 лютого 2026 року (Протокол № ...) розглянув проект Закону України про свободу підприємницької (економічної) діяльності домогосподарств (реєстр. № 8143), поданий народним депутатом України Третьяковою Г.М. та іншими народними депутатами України.

Проектом Закону за реєстр. № 8143 пропонується закріпити в українському законодавстві суб'єктність за домогосподарством (домоекономікою) з одночасним забезпеченням податковими та економічними пільгами.

У пояснювальній записці до законопроекту зазначається, що в умовах ринкової економіки саме домогосподарство (домоекономіка) є одним з найкращих економічних агентів, що за наявності належних умов може перетворитися на малий, середній чи навіть великий бізнес. Водночас, на сьогодні прослідковується певний дисбаланс між витратами та податковим навантаженням домогосподарства: якщо більшість витрат фінансується спільно з загального бюджету, то оподаткування здійснюється окремо по кожному члену сім'ї, і ні «сім'я», ні «домогосподарство» не закріплені як суб'єкти податкових відносин.

Відповідно до даних Державної служби статистики України лише у 0,9 % домогосподарств (домоекономік) України основою доходу є дохід від підприємницької діяльності, що, вочевидь, свідчить про відсутність відповідних умов та стимулів для такої діяльності.

У зв'язку з цим доцільно сформувані цілісний механізм правового регулювання фінансової діяльності домогосподарства, зокрема шляхом впровадження механізмів «сімейного оподаткування» в чинну систему оподаткування доходів фізичних осіб.

Для досягнення цього законопроектом пропонується прийняти новий Закон України «Про свободу підприємницької (економічної) діяльності домогосподарств», що передбачає таке:

1) **визначити поняття «домогосподарства»** – це особа або сукупність осіб, які спільно проживають в одному житловому приміщенні або його частині,

забезпечують себе всім необхідним для життєдіяльності, ведуть спільне господарство, повністю або частково об'єднують та витрачають кошти. При цьому домогосподарство може бути індивідуальним (складається з однієї особи) та інституціональним (складається з осіб, що постійно проживають в спеціалізованих соціальних або медичних установах, закладах соціального обслуговування та соціального захисту, військових частинах та ін.);

2) передбачити, що у разі настання складних життєвих обставин та з метою зменшення соціального розшарування населення за рівнем доходів домогосподарство отримує підтримку у вигляді соціального трансферту, формами якого є соціальні гарантії, соціальні пільги, соціальне страхування, соціальні послуги, соціальне піклування (підтримка). При цьому *підставою отримання соціального трансферту* (крім пенсійних виплат, соціальних послуг, стипендій та соціального страхування) *є річна податкова декларація домогосподарства*;

3) визначити **право домогосподарства на здійснення підприємницької (економічної) діяльності без реєстрації фізичної особи-підприємця** за таких умов:

- ведення такої діяльності виключно членами домогосподарства;
- річний дохід домогосподарства від такої діяльності не перевищує 8 млн грн;
- подання річної податкової декларації домогосподарства;
- ведення визначених законом видів підприємницької (економічної) діяльності (зокрема, перукарські послуги, юридичні консультації, догляд за хворими, індивідуальне виховання дітей, ремонт взуття, одягу, перевезення пасажирів автомобільним транспортом, перевезення вантажу, послуги з прання та прасування текстильних виробів тощо);

4) визначити **правовий статус представника (уповноваженої особи) домогосподарства**, яким є член домогосподарства, що має повну цивільну дієздатність. Такий представник має право подавати річну податкову декларацію домогосподарства, отримувати інформацію щодо доходів членів домогосподарства та сплачених з них податків; а також зобов'язаний вести спрощений облік доходів і витрат членів домогосподарства, подавати податкову декларацію та представляти інтереси домогосподарства в органах державної влади;

5) передбачити **основні принципи формування бюджету домогосподарства**. А саме:

- *доходами домогосподарства* є надходження доходів усіх його членів впродовж фінансового року з усіх джерел у грошовій та негрошовій формі (у т. ч. заробітна плата, винагороди за видами підприємницької (економічної) діяльності, грошове забезпечення, винагороди за цивільно-правовими договорами, прибутки від діяльності самозайнятої особи, стипендії, пасивні доходи, виграші, призи, подарунки, соціальні трансферти, страхові виплати та ін.);

– **витратами домогосподарства** є собівартість проживання кожного його члена у розмірі 60 % від середньомісячної заробітної плати за попередній рік, витрати на здійснення підприємницької (економічної) діяльності (у т. ч. ведення особистого селянського господарства, виготовлення/вирощування продукції особистого підсобного господарства);

б) передбачити **право домогосподарства на отримання бюджетного відшкодування (податкової знижки)** з податку на доходи фізичних осіб на підставі подання річної податкової декларації, яка формується на основі даних спрощеного узагальнюючого обліку доходів і витрат.

Також законопроект за реєстр. № 8143 містить прикінцеві і перехідні положення, якими пропонується передбачити у Цивільному кодексі України положення, зокрема щодо права домогосподарства на здійснення підприємницької (економічної) діяльності та цивільно-правової відповідальності членів домогосподарств.

Крім цього, передбачаються зміни до Господарського кодексу України (на сьогодні уже нечинний) та Закону України «Про державну соціальну допомогу малозабезпеченим сім'ям» (щодо уточнення положення про надання права на державну соціальну допомогу малозабезпеченим сім'ям з урахуванням положень Закону України «Про свободу підприємницької (економічної) діяльності домогосподарств»).

З метою завершеності формування механізму, передбаченого законопроектом, пропонується доручити Кабінету Міністрів України протягом шести місяців з дня набрання чинності цим Законом:

- опрацювати форму річної податкової декларації домогосподарства;
- опрацювати та внести до Верховної Ради України відповідні зміни до Бюджетного кодексу України та Податкового кодексу України.

На думку авторів законопроекту, він є фундаментальним з точки зору вибудовування державної системи соціальної підтримки громадян, що потрапили у складні життєві обставини, заохочення домогосподарств (домоекономік) до економічної активності та зміцнення національної економіки в цілому.

Серед **зауважень**, які висловлюються до законопроекту, слід зазначити такі.

1. У пояснювальній записці до законопроекту зазначається, що його прийняття та реалізація не потребуватиме додаткових фінансових витрат з Державного бюджету України.

Водночас, Міністерство фінансів України зауважує, що реалізація положень акта впливатиме на дохідну та видаткову частини державного бюджету, однак оцінку фінансового забезпечення можливо буде здійснити після конкретизації параметрів нової моделі оподаткування домогосподарств і розмірів соціальних трансфертів.

Таку ж думку висловив Комітет Верховної Ради України з питань бюджету, зазначивши, що законопроект може призвести до зменшення доходів бюджету

від податків і зборів та може потребувати додаткових видатків державного бюджету на підтримку домогосподарств.

2. Запропоноване законопроектом **визначення поняття «домогосподарство»** подібне до визначення, яке наведене у Законі України «Про Всеукраїнський перепис населення», де воно використовується у статистичних цілях. Окрім цього, воно містить схожі ознаки з поняттям «сім'я», яку відповідно до частини другої статті 3 Сімейного кодексу України складають особи, які спільно проживають, пов'язані спільним побутом, мають взаємні права та обов'язки.

Відтак, відсутність правової визначеності щодо основоположного терміна може ускладнювати правозастосування.

3. Законопроект **впроваджує в українське законодавство поняття «соціальний трансферт»**, яке розкривається через дві складові: 1) мету – це підтримка домогосподарства у разі настання складних життєвих обставин та для зменшення соціального розшарування населення за рівнем доходів та 2) форми, у яких соціальний трансферт може передбачатися. До таких форм належать, зокрема, соціальне піклування (підтримка), соціальні гарантії/пілги та соціальне страхування.

Водночас у законопроекті не деталізуються поняття цих форм та порядки їх надання і не передбачені відповідні зміни до законів, що регулюють засади надання соціальних послуг, соціальних допомог, загальнообов'язкового державного соціального страхування та ін.

4. Пропоновані законопроектом зміни до Цивільного кодексу України (далі – ЦКУ) стосуються, зокрема, **визначення права домогосподарства на здійснення підприємницької (економічної) діяльності**, до Господарського кодексу України – визначення, що домогосподарства, нарівні з підприємцями, мають право без обмежень самостійно здійснювати будь-яку підприємницьку діяльність, яку не заборонено законом; а також, що суб'єктами господарювання, крім господарських організацій та фізичних осіб – підприємців, є домогосподарства.

Господарський кодекс України втратив чинність з 28 серпня 2025 року і на сьогодні відповідні правовідносини частково врегульовані Законом України «Про особливості регулювання діяльності юридичних осіб окремих організаційно-правових форм у перехідний період та об'єднань юридичних осіб» від 9 січня 2025 року № 4196-ІХ (далі – Закон № 4196-ІХ).

Насамперед слід зазначити, що ЦКУ оперує поняттям **«підприємницька діяльність»** (стаття 50), а Закон № 4196-ІХ – **«господарська діяльність»**, при цьому господарська діяльність, яка здійснюється з метою одержання прибутку, є підприємництвом (стаття 2).

Також відповідно до частини другої статті 2 Закону № 4196-ІХ суб'єктами господарювання визнаються учасники господарських відносин, які здійснюють господарську діяльність, реалізуючи господарську компетенцію (сукупність господарських прав та обов'язків), мають відокремлене майно і несуть відповідальність за своїми зобов'язаннями в межах цього майна, крім випадків,

передбачених законом. Тобто домогосподарство для того, щоб вважатися суб'єктом господарювання, повинне відповідати цим ознакам, у т. ч. мати відокремлене майно.

Статтею 5 законопроекту визначається, що домогосподарство може здійснювати підприємницьку (економічну) діяльність, визначену частиною третьою цієї статті, без реєстрації фізичної особи-підприємця за відповідності певним умовам. При цьому невирішеним залишається питання, чи підлягатиме домогосподарство державній реєстрації у разі недодержання цих умов, а також, у якій формі вона буде здійснюватися.

Відповідно до частини другої статті 50 ЦКУ фізична особа здійснює своє право на підприємницьку діяльність за умови її державної реєстрації в порядку, встановленому законом. Згідно з частиною четвертою статті 87 ЦКУ юридична особа вважається створеною з дня її державної реєстрації.

Пунктом 4 частини першої статті 1 Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань» визначено, що **державна реєстрація** юридичних осіб, громадських формувань, що не мають статусу юридичної особи, та фізичних осіб – підприємців – **це офіційне визнання шляхом засвідчення державою факту створення або припинення** юридичної особи, громадського формування, що не має статусу юридичної особи, відокремленого підрозділу юридичної особи, утвореної відповідно до законодавства іноземної держави, **засвідчення факту наявності відповідного статусу** громадського об'єднання, професійної спілки, її організації або об'єднання, політичної партії, організації роботодавців, об'єднань організацій роботодавців та їхньої символіки, засвідчення факту набуття або позбавлення статусу підприємця фізичною особою, зміни відомостей, що містяться в Єдиному державному реєстрі юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань, про юридичну особу та фізичну особу – підприємця, а також проведення інших реєстраційних дій, передбачених цим Законом.

Таким чином, відповідно до законодавства саме з фактом державної реєстрації пов'язане набуття права участі суб'єкта господарювання у господарських відносинах та функціонування на ринку.

Крім цього, чинною статтею 164 Кодексу України про адміністративні правопорушення передбачена адміністративна відповідальність за провадження господарської діяльності без державної реєстрації як суб'єкта господарювання.

5. Пропоноване законопроектом **право домогосподарства на отримання бюджетного відшкодування (податкової знижки)** з податку на доходи фізичних осіб містить окремі елементи регулювання податкових правовідносин.

Разом з цим, відповідно до пункту 7.3 статті 7 Податкового кодексу України будь-які питання щодо оподаткування регулюються цим Кодексом і не можуть встановлюватися або змінюватися іншими законами України, крім законів, що містять виключно положення щодо внесення змін до цього Кодексу та/або положення, які встановлюють відповідальність за порушення норм податкового законодавства. Також згідно з пунктом 7.4 цієї статті податку,

визначені в пункті 7.1 цієї статті, підстави для надання податкових пільг та порядок їх застосування визначаються виключно цим Кодексом.

Аналогічне зауваження стосується і впровадження спрощеного узагальнюючого обліку доходів і витрат домогосподарства, зважаючи на те, що положення глави 1 розділу XIV Податкового кодексу України регулюють питання спрощеної системи оподаткування, обліку та звітності. Так, відповідно до пункту 291.12 статті 291 цієї глави спрощена система оподаткування, обліку та звітності – це особливий механізм справляння податків і зборів, що встановлює заміну сплати окремих податків і зборів, встановлених пунктом 297.1 статті 297 цього Кодексу, на сплату єдиного податку в порядку та на умовах, визначених цією главою, з одночасним веденням спрощеного обліку та звітності.

6. Серед інших зауважень:

1) наведений перелік видів підприємницької (економічної) діяльності, які можуть провадити домогосподарства без реєстрації фізичної особи – підприємця, включає ті види діяльності, які зокрема:

- потребують ліцензування (послуги з перевезення пасажирів автомобільним транспортом, послуги з перевезення вантажу);

- відповідно до законодавства не є підприємницькою діяльністю (ведення особистого селянського господарства);

- не розкриваються у законодавстві (ресторанне господарство, особисте підсобне господарство);

2) потребує вирішення питання обрання або зміни представника (уповноваженої особи) домогосподарства (напр., у разі його смерті), а так само розподілу повноважень у разі наявності двох і більше представників одного домогосподарства;

3) Антимонопольний комітет України зауважує, що пропонуване законопроектом надання державної підтримки (зокрема бюджетного відшкодування (податкової знижки) з податку на доходи фізичних осіб) домогосподарствам, які також визнаються суб'єктами господарювання, може містити ознаки державної допомоги, передбаченої Законом України «Про державну допомогу суб'єктам господарювання», а отже потребуватиме дотримання процедур, встановлених цим Законом.

Головне науково-експертне управління Апарату Верховної Ради України висловлює зауваження та пропозиції до законопроекту.

Комітет Верховної Ради України з питань інтеграції України до Європейського Союзу зауважує, що проект Закону частково відповідає зобов'язанням України відповідно до Угоди про асоціацію, потребує доопрацювання з метою усунення правової невизначеності та потребує експертного висновку Антимонопольного комітету України з метою оцінки впливу на конкуренцію у зв'язку із запропонованими напрямками державної підтримки домогосподарств

Комітет Верховної Ради України з питань бюджету прийняв рішення, що законопроект матиме вплив на показники бюджету.

Комітет Верховної Ради України з питань економічного розвитку рекомендував за результатами розгляду у першому читанні законопроекту прийняти його за основу.

Міністерство фінансів України¹ та Державна податкова служба України не підтримують законопроект.

Міністерство юстиції України надає зауваження та пропозиції до законопроекту і повідомляє, що для вироблення остаточної позиції щодо проекту Закону варто враховувати позиції Міністерства соціальної політики України, Міністерства економіки України, Міністерства фінансів України та Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини.

Міністерство соціальної політики, сім'ї та єдності України та Міністерство економіки України² зазначають, що законопроект потребує доопрацювання.

Антимонопольний комітет України надає пропозиції до законопроекту.

Уповноважений Верховної Ради України з прав людини підтримує законопроект за умови врахування зауважень.

Спільний представницький орган репрезентативних всеукраїнських об'єднань профспілок на національному рівні зазначає, що законопроект має бути суттєво доопрацьований.

Конфедерація роботодавців України³ зазначає, що законопроект потребує широкої роз'яснювальної роботи серед населення, а також супутнього законопроекту щодо змін до податкового законодавства.

Дослідницька служба Верховної Ради України надає пропозиції та зауваження до проекту Закону.

Враховуючи вищезазначене та беручи до уваги результати обговорення, Комітет Верховної Ради України з питань соціальної політики та захисту прав ветеранів ухвалив цей висновок і рекомендує Верховній Раді України проект Закону України про свободу підприємницької (економічної) діяльності домогосподарств (реєстр. № 8143), поданий народним депутатом України Третьяковою Г.М. та іншими народними депутатами України, за результатами розгляду у першому читанні ...

Співдоповідачем на пленарному засіданні Верховної Ради України визначено ...

Голова Комітету

Г.М. Третьякова

¹ Висновок від 03.11.2022

² Висновок від 30.11.2022

³ Висновок від 29.11.2022